

ment o byrokratických poměrech rakouského školství, které urovnávaly cestu spíše kariéristům než poctivým vychovatelům mládeže, a o hmotné bídě mladých učitelů, která mnohdy podlamovala i jejich charaktery.

Josef Jiří Kolár

/1812-1896/

Výrazná osobnost českého divadla; herec, režisér, dramaturg a dramatik, prosazující romantické pojetí divadelně uměleckého projevu. Psal patetické historické hry, veselohry, překládal dramata Shakespeara a Goethova.

Vlastním jménem Kolář. Narodil se 9. 2. 1812 v Praze, kde také vychodil gymnázium a začal studovat filozofii a medicínu. Stal se vychovatelem v maďarské šlechtické rodině, což mu umožnilo poznat i západní Evropu a prohloubit jazykové znalosti. Po návratu se rozhodl pro hereckou dráhu; poprvé vystoupil r. 1837 na ochotnickém Kajetánském divadle, které vedl J. K. Tyl. Roku 1842 byl angažován do německého souboru Stavovského divadla. Vystupoval nadále i v českých představeních a po Tylově odchodu z Prahy r. 1851 se stal vůdčí osobností českého divadla; od r. 1864 z protestu proti provizornímu řešení české divadelní otázky omezil své působení jen na scénu německou. Po dvou letech byl však povolán zpět do českého Prozatímního divadla jako vrchní režisér jeho činohry. Na divadle byl aktivně činný až do r. 1873, r. 1881 převzal ještě funkci dramaturga Národního divadla, ale zakrátko z ní odešel. Zemřel 31. 1. 1896 v Praze.

Po celý život se J. J. Kolár snažil realizovat svou romantickou představu umělce jako naprosto výjimečného jedince, stojícího v rozporu s celým světem a nad ním. Jeho vzory byli Byron, E. T. A. Hoffmann a Jean Paul, ve filozofii Hegel. Proto patřil v době předbřeznové (tj. před revolucí r. 1848) k nejradikálnější skupině české inteligence, jež romantismem vyjadřovala svůj odpor proti opatrnickému šosáctví českého prostředí. V 50. letech promítl Kolár své romantické ideály do programu divadla velkých činů a vášní. Zejména svými shakespeareovskými překlady, inscenacemi i hereckými kreacemi přispěl tehdy podstatně k budování české divadelní kultury náročného stylu (podobný význam mají též jeho překlady dramát Schillerových a Goethových). Patetický romantický postoj, jenž pronikal všechnu Kolárovu tvorbu a činnost (např. i v bezohledných osobních polemikách), ztrácel od chvíle politického uvolnění v 60. letech stále více obecnější smysl a opodstatnění.

Jako herec ztělesňoval Kolár nejúspěšněji výjimečné a silné individuality; jeho nadnesené zjednodušující herecký projev plný výrazných gest a póz působil prý mohutným dojmem. Také jako dramatik prokazoval obdobně

tendence: postavy jeho her jsou zpravidla lidé nějak výjimeční – silou své vůle, lásky, nenávisti, bezohlednosti, krutosti; jejich charaktery bývají výrazně jednostranné a situace, v nichž se ocitají, buď vyhocené (souboje, únosy, vraždy) nebo romanticky tajemné (prostředí krčem, ruin, žalářů a zapadlých uliček). Sugestivní účín těchto postupů nelze upřít třem nejstarším historickým dramatům Kolárovým, *Monika* (prem. 1846), *Žižkova smrt* (prem. 1850) a *Magelóna* (1852), ačkoliv byly právem napadány kritikou pro nepůvodnost nejen námětů, ale i celých scén a dialogů. Podobně působivou se ukázala i hra *Pražský žid* (prem. 1871) z času perzekuce po bitvě na Bílé hoře, která se uplatnila i na jevišti 20. století v úpravě V. Vančury z r. 1937. Pozdější historická dramata Kolárova z období Národního divadla (např. *Smiřičtí*, prem. 1881) se již neprosadila, a to pro příliš násilnou kresbu postav i situací. Ani jeho veselohry (*Mravenci* nebo *Dejte mi čamaru!*, obě 1869) nebyly nijak úspěšné. J. J. Kolár psal také historické romány (*Pekla zplozenci*, č. 1856), plně romantických a fantastických postav a zápletek, a vydal sbírku *Básně* (1879), obojí rovněž bez zřetelnějšího ohlasu.

Jan Kollár

/ 1793 - 1852 /

Obrozenský básník, vedle F. L. Čelakovského první velký umělecký zjev novodobé české literatury, autor Slávy dcery. Vyslovil touhu po osvobození národním a lidským a vštěpoval víru v dějinné poslání Slovanů při uskutečňování humanitních ideálů v životě evropských národů. Teoretickými a programovými úvahami podporoval myšlenku slovanské kulturní vzájemnosti, v odborné práci se zabýval slovanskými starožitnostmi.

O Kollárově mládí jsme dobře zpraveni, poněvadž sám napsal podrobné *Paměti z mladších let života*. Narodil se na Slovensku v Mošovcích 29. 7. 1793 v evangelické rodině řezníka a hospodáře, který často stál v čele obce jako rychtář. Studoval na gymnáziu v Kremnici, odtud často stál v čele otcově odešel do Banské Bystrice a na evangelickou vyšší střední školu (lyceum) do Bratislavy. Živil se vyučováním žáků z bohatších rodin a o prázdninách jako učitel a správce v sirotčinci. Nutnost bojovat s nepříznivými životními podmínkami, odpor proti pokořování slovenského národa, vzděláním vypěstovaný smysl pro spravedlnost utvářely už v mládí jeho myšlenkový svět. Roku 1817 odešel na univerzitu do Jeny, aby se připravil na povolání evangelického kněze, zabýval se zde i filozofií, jazykozpytem, historií a přírodními vědami. Kromě styků s vynikajícími lidmi (seznámil se i s Goethem) působily na něho politické události v Německu, které se